

*Quaderns de
la Selva, 5
1992*

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

*Excavacions
a la variant-est
de Girona:
la sitja romana
de Fornells*

J. BURCH
C. CARRASCAL
L.E. CASELLAS
J. MERINO
N. NAVARRO

Les obres de la variant de la N-II al seu pas per Fornells de la Selva (i, doncs, dins el territori selvatà històric) van deixar al descobert una sitja romana, la prospecció i excavació de la qual es realitzà els mesos d'agost-setembre de 1991.

L'article en presenta els resultats, tot incorporant-los al context de la romanització en aquesta zona.

DES del mes de juliol de l'any 1991 s'ha efectuat el seguiment de les obres de la variant est de la carretera NII al seu pas per Girona. Aquest fet ha permès la descoberta de cinc jaciments, un dels quals fou una sitja situada en el terme municipal de Fornells de la Selva, al sud-est del nucli municipal i a uns tres-cents metres al sud de la cruïlla de la variant amb la carretera que porta des de la sortida Girona-sud a l'Autopista a Sant Feliu de Guíxols. Els treballs de prospecció arqueològica en aquesta zona es portaren a terme principalment durant la segona quinzena d'agost, mentre que l'excavació s'efectuà durant els primers dies de setembre.

D'altra banda, la raó d'inserir el seu estudi en aquests QUADERNS respon òbviament a la consideració de l'artificiositat de la comarca del Gironès, sense cap relació geogràfica precisa si no és el lligam amb la ciutat de Girona. És per això que, tant geogràficament com històricament, valorem la seva aportació al context de la romanització de la Selva, entesa en un sentit ampli, com a més que justificable.

*Situació geogràfica
i context geològic*

El terme de Fornells de la Selva està situat a l'extrem sud del Pla de Girona, com a part de l'enfonsament

que donà lloc a la depressió de la Selva. Aquest enfonsament configurà unes planes vertebrades pel riu Onyar en la seva vall mitjana, amb un relleu de suaus ondulacions que actuen de transició entre els darrers accidents de les Guillerries i els primers contraforts de les Gavarres. La sitja motiu d'aquest estudi es localitzà en una d'aquestes ondulacions del terreny, a l'est de l'Onyar, perfectament visible en un dels marges deixats pels retallaments de les màquines retroexcavadores en obrir el traçat de la carretera.

Per la seva ubicació en la confluència d'accidents orogràfics d'origen divers la zona presenta un tipus variat de subsòl. Malgrat tot, i pel cas que ens ocupa, es tracta de materials neogènics d'origen quaternari, bàsicament llims de caire argilós que sedimentaren de forma lenta segons les alteracions no violentes de cabal d'aigua de l'Onyar.

Les dades sobre restes arqueològiques en el terme municipal de Fornells són molt escasses i es limiten a la notícia de la troballa, en un punt indeterminat del terme, molt possiblement dins les propietats del Mas Massot, d'una pedra de molí que pel tipus podria ser romana, encara que la manca de context no permet de confirmar-ho. (Oliva, 1954, p. 275).

La romanització a la Selva

És un dels períodes històrics més mal coneguts a la comarca. Hi ha testimonis de dos nuclis importants: *Blanda*, l'actual Blanes, i *Aquae Calidae*, l'actual Caldes de Malavella. A banda dels dos municipis, la resta de la informació és molt reduïda. Els jaciments excavats són molt pocs. Hi ha diverses troballes de material de superfície, encara que la seva pobresa no permet de fer cap aproximació sobre el tipus de jaciment ni sobre la seva cronologia. Malgrat tot, es pot aventurar una primera classificació tipològica: a) municipis: Caldes de Malavella i Blanes; b) poblats ibèrics aturonats i amb pervivència en els primers anys de la romanització: Puig d'Àlia (Amer), Sant Climent (Amer), Puig del Castell (Cassà de la Selva), Hostalric i Puig Ardina (Riudarenes); c) jaciments costaners, relacionats amb el municipi de Blanes i amb línies de distribució marítima local; d) jaciments en els marges dels rius Ter i Brugent, seguint les rutes de penetració cap a l'interior: El Pasteral i Sant Julià de Llor; e) jaciments no classificables a causa d'un volum d'informació molt reduït: nucli urbà d'Anglès, Sant Martí Sapresa (Brunyola), Argimon (Riudarenes) i Farners (Santa Coloma).

Un aspecte molt important en la romanització són les comunicacions: el camí principal és la Via Augusta, que portava des del sud de la península ibèrica a Roma. A la comarca de la Selva hi ha dues *mansiones*: *Aquis Voconis*,

a pocs quilòmetres a ponent de Caldes, i *Seterrae*, suposadament entre Breda i Hostalric. Hi ha també diverses vies secundàries que comunicaven la Selva amb les comarques veïnes: amb Osona seguint la vall del Ter, amb la Garrotxa per les valls del Brugent i el Llèmena, amb el Baix Empordà per les Gavarres i amb el Vallès per les parts baixes del Montseny.

Descripció de la sitja i dels seus materials

La forma de la sitja és ovoidal, amb el fons pla. Desconeixem la forma de la boca, ja que en el moment de la seva localització, com hem comentat anteriorment, havia estat parcialment tallada per les màquines. Les dimensions que en coneixem són una alçada màxima de 114 centímetres i un diàmetre màxim de 180 centímetres. A la base té 1 metre de diàmetre.

El reompliment de la sitja és molt heterogeni i estava format per terres argiloses, amb dos estrats de carbons i cendres. Malgrat l'heterogeneïtat de les terres del farciment, que han permès identificar diversos estrats amb característiques morfològiques diferents, tot fa pensar que la sitja fou obliterateda en un sol moment, tal com indica el material aparegut en el farciment.

S'han identificat quatre estrats amb material ceràmic (U.E. 1000, 1001, 1002 i 1004). Un percentatge alt d'aquest material és de fabricació indígena, mentre que els materials d'importació són més escassos.

Entre els materials d'importació hem identificat la ceràmica de parets fines, fabricada a la Bètica, al sud de la península ibèrica, a mitjans del segle I d.C. Hem identificat les formes Mayet XXXVII (U.E. 1000) i Mayet XXXVIII (U.E. 1004). Aquesta última peça, força sencera, ens permet d'observar la decoració a la barbotina, amb dues fileres de punts alternades amb una filera central de gotes més grosses. Una altra producció és la *Terra Sigillata* Sud-gàl·lica, fabricada des dels primers decennis del segle I d.C. fins a mitjans del segle II d.C. en tallers del sud de França. S'han identificat una forma decorada, la Drag. 29 i dues formes llises, la Drag. 35 i la Drag. 18. Aquesta última porta en el seu interior el *sigillum* o marca del terrisser. Està molt malmès i només es poden llegir dues de les seves lletres: «QV». Les produccions africanes, més tardanes, estan representades per un fragment d'africana de cuina, una vora de tapadora Hayes 196, amb una cronologia molt àmplia dins tota l'època imperial i un fragment de *Terra Sigillata* africana A, de la forma Hayes 3a, un dels primers tipus d'aquesta ceràmica que arriba a les nostres comarques. Aquest últim fragment és el més modern de tots els recollits.

Els materials indígenes són molt més nombrosos que les importacions,

encara que la informació cronològica que aporten és molt reduïda, ja que són formes que evolucionen molt lentament al llarg dels segles. Estan representats per dos grans grups: les comunes i les grolleres. Les primeres estan representades sobretot per gerres utilitzades com a contenidors de líquids i aliments. Dins les segones, utilitzades sobretot per anar al foc, hi ha dos tipus clars: les olles en perfil en S i les cassoles de fons pla i parets rectes.

A més del material ceràmic, s'han recollit nou fragments de bronze, un dels quals és l'agulla d'una fíbula, i dos petits fragments de ferro.

Tenint en compte el material aparegut, podem situar el moment d'amortització de la sitja dins el darrer quart del segle I d.C., a l'època flàvia.

L'emmagatzematge en sitges a l'època romana al nord-est de Catalunya

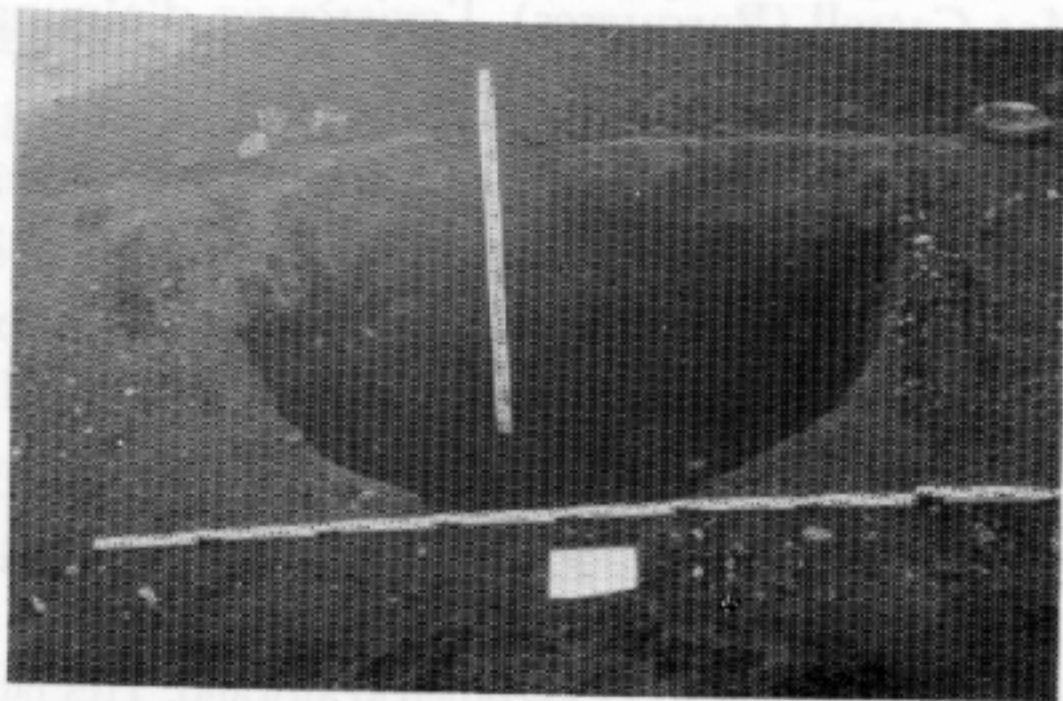
A partir del segle I d.C., juntament amb la definitiva implantació de les *villae*, les formes itàliques d'emmagatzematge esdevenen predominants. És a partir d'aquest moment quan es constata la presència definitiva de magatzems de *dolia*, graners i cellers en establiments agraris de tradició itàlica al nord-est de Catalunya: Can Ring (Besalú), Vilauba (Camós), Puig Rodon (Corçà), VNG-Z4 (Sant Julià de Ramis) i els Tolegassos (Viladamat). Aquesta implantació no significa la desaparició total del vell sistema indígena, sinó que algunes formes d'aquest, tot i el seu caràcter residual, perviuen fins a segles més tard. La datació del material exhumat, pertanyent al reompliment de diverses sitges, situa el moment de l'amortització des del segle I d.C. fins a l'època medieval. No obstant això, desconeixem l'ús i funció que tenia, així com el tipus d'hàbitat que hi estava relacionat.

El conjunt de sitges obliterades a partir d'aquest moment és molt petit si es compara amb el conjunt existent a l'època augustal i a l'època republicana, sobretot entre finals del segle II a.C. i principis del I a.C. Coneixem pocs jaciments on s'hagin excavat sitges inutilitzades a partir del segle I d.C., alguns dels quals són en aquest moment en curs d'excavació i investigació: a Montfullà (Bescanó), dues sitges datables a l'època medieval (Nieto, Puig i Merino, 1989); a l'Olivet d'en Requesens (Creixell, Borrassà), el reompliment de la sitja 3 fou datat a finals del segle III d.C. (Martín, 1975; Martín, 1977; Nolla i Casas, 1984); a la Carretera d'Orriols (Camallera-Saus), una sitja localitzada a la carretera que porta d'Orriols a l'Escala, amortitzada en el segle I d.C. (Nolla i Casas, 1984); al nucli urbà de Colomers, dues sitges obliterades, molt possiblement a l'època medieval (Nolla i Casas, 1984); a

Empúries (l'Escala), diverses sitges situades a la ciutat romana, colgades majoritàriament en el segle I d.C. i alguna en el segle següent (Aquilué *et alii*, 1984); i a Mas Castell (Porqueres), l'existència d'alguna sitja obliterateda en el segle I d.C. (Castanyer i Roura, 1985).

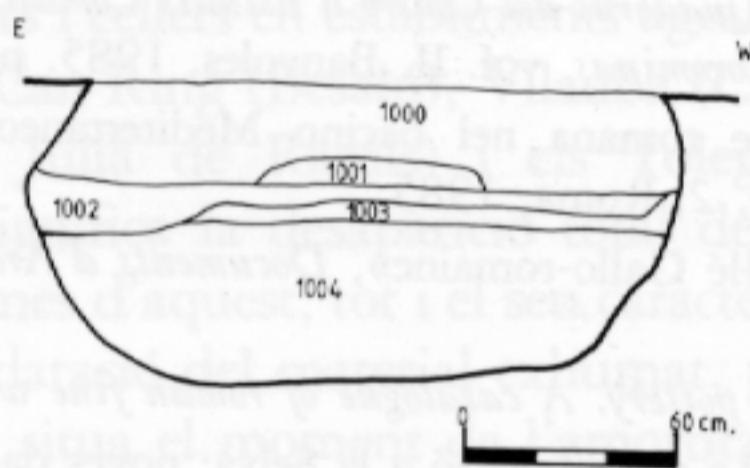
Bibliografia

- AQUILUÉ, J. *et alii*, *El forum romà d'Empúries. Una aproximació arqueològica al procés històric de la romanització al nord-est de la Península Ibèrica*, Monografies emporitanes, VI, Barcelona, 1984.
- AQUILUÉ, J., «Algunas consideraciones sobre el comercio africano. Tres facies características de la cerámica común africana de época alto-imperial», *Rev. Empúries* VIII, Barcelona, 1985, ps. 210-222.
- BURCH, J., *Introducció i generalització de formes itàliques d'emmagatzematge al nord-est de Catalunya*, Treball inèdit de recerca dels cursos de doctorat de la UAB, Girona, 1991.
- CASTANYER, P. i A. ROLRE, «Porqueres: noves aportacions a la seva periodització partint de l'estudi ceràmic», *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, Homenatge al Dr. Josep Maria Corominas*, vol. II, Banyoles, 1985. ps. 175-187.
- DIVERSOS, «Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo. (tardo Ellenismo e primo imperio)», *Atlante*, 2, Roma, 1985.
- DIVERSOS, «La Terre Sigillé Gallo-romaine», *Documents d'Archéologie Française (DAF)*, 6, París, 1986.
- HAYES, J.W. *Late roman pottery. A catalogue of roman fine wares*, London, 1974.
- LLINÀS, J. i J. MERINO, «La romanització a la Selva: noves dades», *Quaderns de la Selva* 4, (1991), ps. 17-31.
- MARTIN, A., «Excavaciones de salvamento efectuadas por el Servicio de Investigaciones Arqueológicas de la Excma. Diputación Provincial», *Revista de Gerona*, 70, Girona, 1975, ps. 20-26.
- MARTIN, A., «Excavaciones de salvamento en el tramo de autopista Gerona-Figueras», *XIV Congreso Nacional de Arqueología (Vitoria, 1975)*, Zaragoza, 1977, ps. 1113-1112.
- MAYET, F., *Les céramiques a parois fines dans la Péninsule Iberique*, París, 1974.
- NOLLA, J.M. i J. CASAS, *Carta arqueològica de les comarques de Girona. El poblament d'època romana al N.E. de Catalunya*, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, Girona, 1984.
- NIETO, X., A.M. PUIG i J. MERINO, «La villa romana de Montfullà. Resultats de la primera campanya d'excavacions», *Cypsela* VII (1989), ps. 93-101.
- OLIVA, M., «Actividades de la comisaría provincial de excavaciones arqueológicas de Gerona en 1954», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 9 (1954), ps. 171-326.

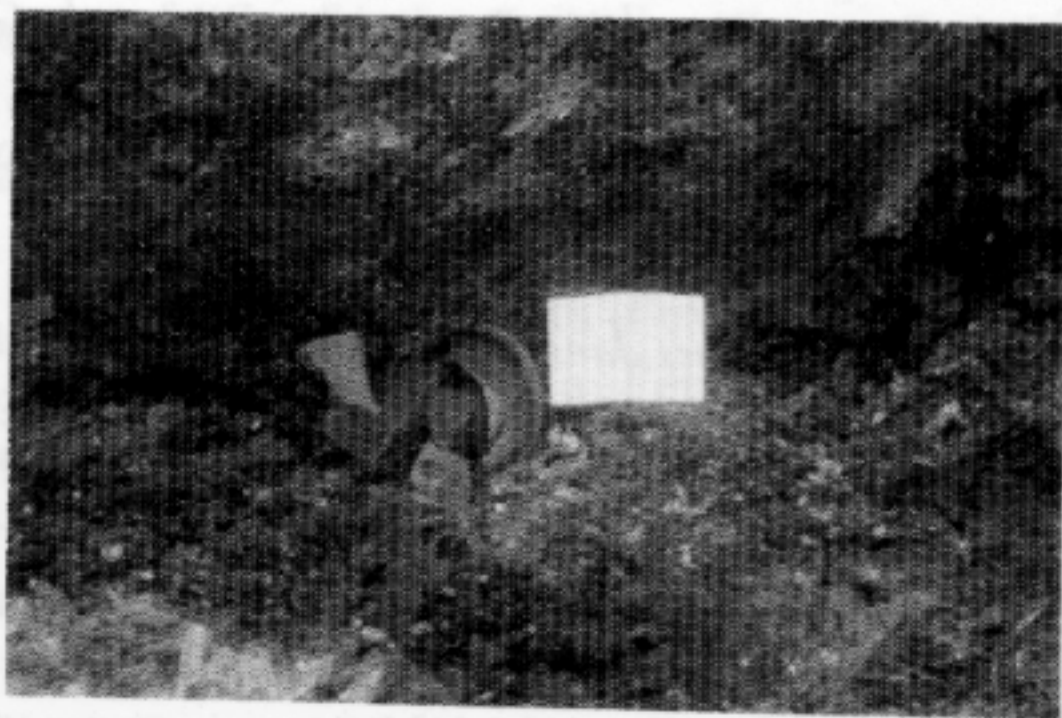

La sitja una vegada finalitzada l'excavació.

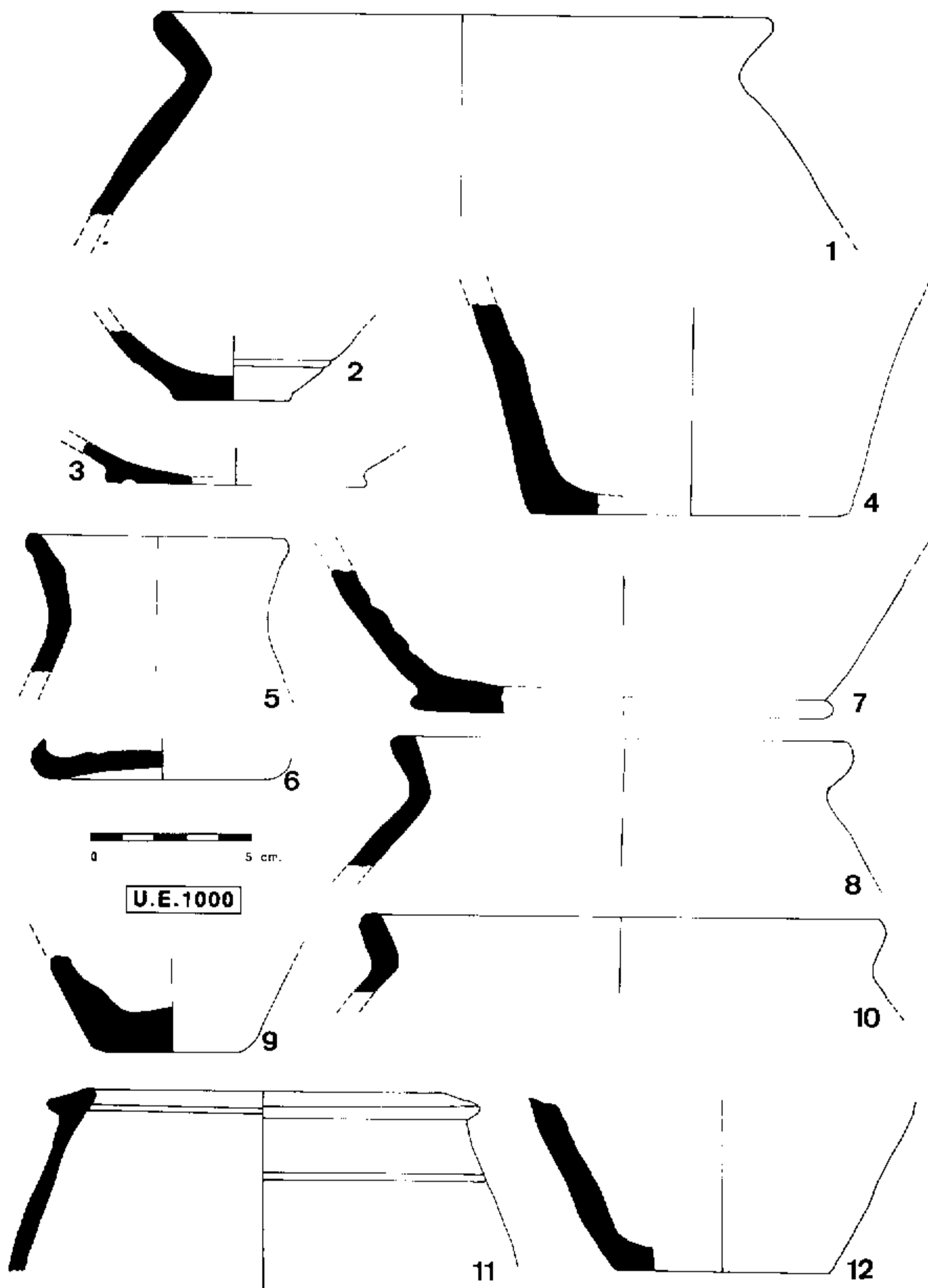
VNG-II-(92)
zona 5

Secció de la sitja.

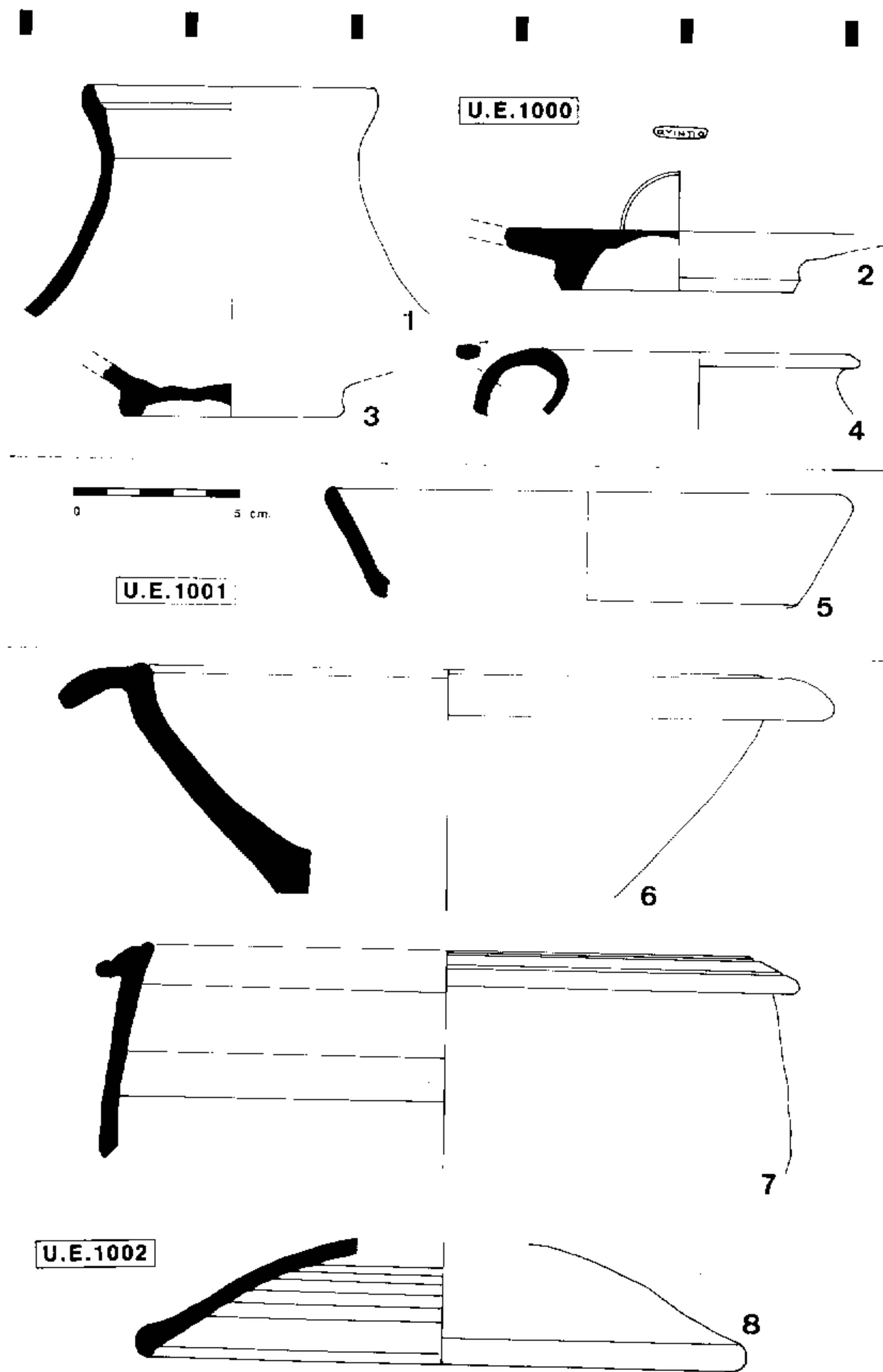

Detall del farcit de la sitja.

Làmina 2

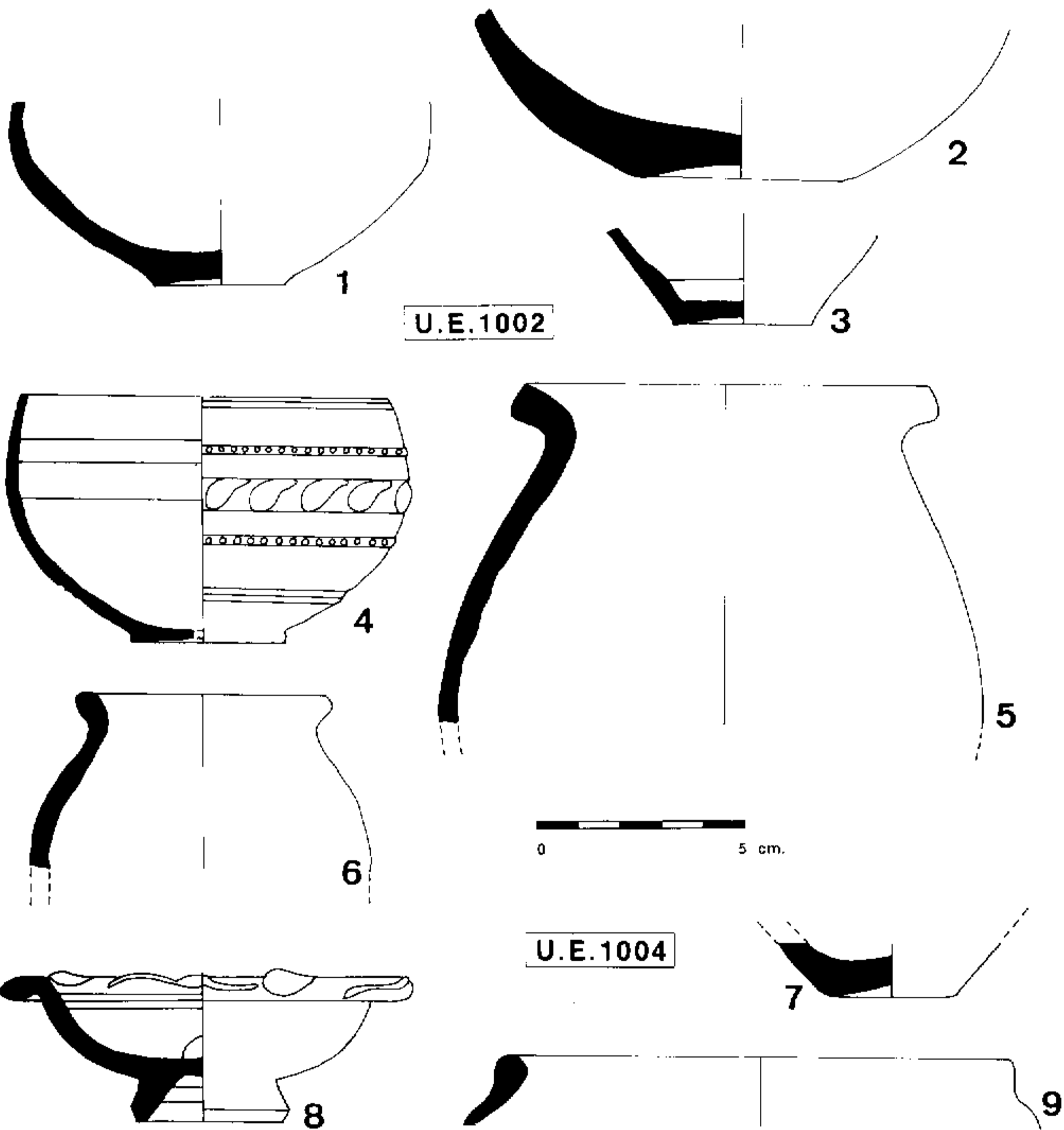
1, 5, 11 i 12: grollera reduïda; 2 i 3: parets fines; 4, 8 a 10: comuna reduïda; 6: grollera oxidada; 7: comuna oxidada.

Làmina 3

1, 7: comuna oxidada; 2,5: Terra Sigillata Sud-gal·lica;
 3: comuna reduïda; 4: grollera reduïda; 6: morter; 8: africana de cuina.

Làmina 4

1 a 3, 10: comuna oxidada; 4: parets fines; 5 a 7: grollera reduïda;
8: Terra Sigillata Sud-gàl·lica.